

Сања П. Перић

Универзитет у Новом Саду

Филозофски факултет

Студенткиња докторских студија

sanjaperic3223@gmail.com

УДК: 821.163.41-6

doi: 10.19090/zjik.2021.15-28

оригинални научни рад

КЊИЖЕВНИ ИДЕНТИТЕТ УРОША ПРЕДИЋА: НЕНАД СИМИЋ, СЛИКАРЕВО ПЕРО, ПИСМА УРОША ПРЕДИЋА¹

САЖЕТАК: Рад се бави писмима Уроша Предића која су упућена великанима српске књижевности и културе и у којима се открива сликарев литерарни дар. Особени језички сензибилитет, аутентична осећајност, и необична доза хумора, приказују Уроша Предића као литерату чија писма заслужују статус уметничког дела. На ексцерпираним примерима из одабраних писама у књизи Ненада Симића *Сликарево перо, писма Уроша Предића* показаћемо на који начин се језичким играма, вештим поређењима и промишљањима на граници књижевности и филозофије, гради књижевни идентитет великог српског сликара. Методом пажљивог читања (енг. *close reading*) издвајају се главни елементи преписке који не само да откривају литерарни таленат Предића-кореспондента већ обухватају и ставове о проблематици његовог сликарског стваралаштва. Сам Предић препознаје оригиналност и непосредност као одлике својих писама које би се могле допасти читалачкој публици, а на основу детаљније књижевно-језичке анализе уочава се интересантан спој меланхолије и fine ироније у односу према свету и животу. Однос Уроша Предића према онима са којима се дуги низ година дописује тема је посебног дела рада у којем је фокус на његовој преписци са Миланом Савићем. Циљ рада је истицање запостављеног домена Предићевог уметничког стварања који може бити подстицајан за будућа књижевно-критичка проучавања.

Кључне речи: писмо, преписка, литерарност, кореспонденција, језичке игре

Необична судбина збирке писама Уроша Предића готово да опонира једноставности с којом је један од наших највећих сликара провео (скоро цео!) свој век. Како сазнајемо из поговора књиге *Сликарево перо, писма Уроша Предића* Ненада Симића, рукопис је објављен 2007. године, 54

¹ Овај рад је настао у оквиру пројекта „Аспекти идентитета и њихово обликовање у српској књижевности“ Филозофског факултета у Новом Саду (евиденциони број пројекта: ОИ 178005), који финансира Министарство просвете, науке и технолошког развоја.

године по свом настанку и 13 година по смрти приређивача. Те 1953. године Ненад Симић, тек свршени историчар уметности, понудио је Академији наука „одабрана и сређена писма Уроша Предића [...] са потребним коментаром и сажетом биографијом уметниковом“ уз напомену о излишности упућивања на „значај тих писама за проучавање Предићеве уметничке делатности и културне прошлости уопште“². Разлоге због којих је тај рукопис, упркос свом значају, дуго остао необјављен, сажето даје Љубица Поповић-Бјелица: „Наиме, иако патриота, што је доказао и за време рата, Симић је после рата био опозиционар новом режиму и био зато осуђен на робију“ (2008: 932). Због „друштвене неподобности“ Симић је дуго био изопштен из наше културе. У првобитном нeredу заоставштине, рукопис, прислоњен уз једну боцу уља, пронашао је директор библиотеке, књижевник Јован Радуловић: „Привукао га је наслов исписан руком на једној фасцикли: *Сликарево перо – Писма Уроша Предића*“ (Ђоровић 2007: 282).

Писма су одабрана из преписке са Миланом Савићем, Тихомиром Остојићем, Лазом Костићем, Анђом и Славком Предићем, а укључена је и једна разгледница из Рима Аници Савић-Ребац, тада, 1909. године, само са очевим презименом Савић. Временски период обухваћен писмима је од 1896. до 1941. године. Како примећује и Љ. Поповић-Бјелица, најсадржајнија су писма Милану Савићу, секретару Матице српске и књижевнику, затим писма уреднику *Летописа Матице српске*, Тихомиру Остојићу, док су писма синовцу Славку најбројнија (2008: 932). Доминантна тема писама свакако је Предићев сликарски рад, те је значајно што је издање обogaћено илустрацијама слика које се у писмима помињу. Приређивач је у књигу укључио коментар и сажету биографију из пера Ненада Симића, потом коментар о извору текста, и Симићеву одабрану библиографију, а на крају се налази и Речник мање познатих речи, Регистар имена, као и попис илустрација.

Уколико анализу ове збирке писама почнемо с краја књиге, схватамо да нам и Речник мање познатих речи и израза даје значајну информацију о Предићевом инвентивном језичком изразу. Многе немачке, италијанске, мађарске и латинске речи, као и цитати у оквиру писама, одраз су духа времена, али и ширине образовања које је Предић поседовао. Ипак, код многих речи налази се објашњење да је у питању Предићев израз. Понекада

² Издвојени цитат је део писма Ненада Симића Уметничком одељењу САН-а, од 20. јуна 1953. године у: Симић, Ненад (прир.). *Сликарево перо, писма Уроша Предића*. Београд: Библиотека града Београда, стр. 280.

је то измењена страна реч, прилагођена нашем изговору, као на пример *ланчшафт*, према немачкој речи *Landschaft* за предео, међутим, више је оних речи код којих Предић проширује семантички опсег дате речи. Такав је, на пример, израз *буришкозни дух* према немачкој речи *буриш* за веселог студента, или изрази за Предићеве пријатеље са студија у Бечу, *консколари* и *конкнајпцијанери*. Чини се да неке речи Предић обликује на свој начин и тиме их присваја, као *прецеденс*, што је његов израз за *преседан*, или *фушујем*, чиме проширује употребу речи *фуш* (производ површног, фушерског рада). У самим писмима пак приказује се на који начин такви изрази доприносе откривању једног необичног језичког сензибилитета и аутентичног стила писања.

Још је Коста Милутиновић писао о томе да је Урош Предић био „не само одличан познавалац српске уметности и књижевности него исто тако и српског језика“ (1990: 159). Предић се често дотицао лингвистичких тема, па и граматике, али оно што посебно задржава пажњу при читању његових писама јесу занимљиве језичке игре и даровита поређења. Често се управо на тај начин открива још једна димензија нашег великог уметника – смисао за хумор, те тако у писму Милану Савићу налазимо многе духовите опаске:

[...] али бојим се, напунићу овај лист, јер је недеља, не ради се, доколан сам, а перо ми све заиграва, одморно је, несташно је као јарац, па неће бити чудо, ако и испадне из њега нека козерија. Мимогред буди речено, мени се та реч ни мало не допада, већ с тога што је страна, а има привидно српски корен, и српски реп: козе и рију! Кад су још козе риле? (14)³.

У овом примеру видимо још једну особину Предићевог писања, а то је подвлачење одређених речи, синтагми и реченица у циљу њиховог наглашавања. На другом месту, у писму Тихомиру Остојићу, налазимо још једну бравурозну језичку игру:

А да ћу дату реч одржати, у то морам веровати све док се будем држао за поштена човека. Ако буде мало одоцења, не љути се на ме. И Orient-Express се задоцни по који пут, како не бих ја који сам србин, дакле више 'Orient' него 'Express'. Чудим се у опште смелости

³ У загради након цитата наводимо број странице на којој се цитирани део писма налази у књизи Ненада Симића, *Сликарево перо, писма Уроша Предића*, 2007, Београд: Библиотека града Београда.

онога који је те две антиномије спутао у једну реч, али не – les extremes touchent! (169).

Сама поређења која Урош Предић уноси у своју преписку довољна су да писма оценимо као литерарна. Ефекат изненађења, као у примеру о перу несташном као јарац и козерији, додатно доприноси њиховој необичности и лепоти. Често се у њима огледа Предићева домишљатост, као када, на пример, одбија каталог који му је Милан Савић наменио са изложбе у Бечу: „Каталог немој ми слати; шта ће ми? То је као кад би ми после какве опулентне гозбе послао јеловник“ (75). У писму Анђи Предић бележи:

Имала си заиста право када си на крају свога писма напоменула да ћу читајући га имати импресију као да сам лично с тобом поразговорио. Ту импресију је појачала још и та околност, што гледајући твој лаки, витки, на десну страну нагнути рукопис који изгледа као трска у риту кад дува кошава, имао сам графолошку потврду твојих душевних особина, да без напора, лако и грациозно говориш, прелазећи у лету, без авиона, с једне теме на другу, али увек повезано, – не у скоковима, као наша стрина Ленка (193).

Сем лепог поређења рукописа са трском у риту, упада у очи још једно: Предић примећује код своје снахе оне особине које поседује и сам као кореспондент. То није једино место где се уочава да је Предић размишљао о начину писања писам. Том задатку он приступа пажљиво, као и сликању, али и читању, што се види у коментарима на дела Милана Савића, а посебно у детаљним коментарима на Костићев превод *Хамлета*.

У писму синовцу Славку, експлицитно је исказано на који начин Урош Предић разуме смисао епистоларне форме:

[...] она [писма] су верно и интимно огледало тренутна душевна стања пишчева, тако да би баш оне омашке могле бити најзанимљивији део писма услед своје несмишљене непосредности. Сувише паметна писма су хладна, ако се увоји као истина да је разум 'хладан', па би често пута – да не речем увек – топли неразум у писмима (непословним) био симпатичнији од беспрекорне смишљености. Колико бих се радовао, када бих у писму једног интелектуалца писаном у моменту, када су и Музе на одсуству, нашао какву бањску 'гаф'... у будуће дакле када ми успишеш, ако је писмо само онако писано l'art pour l'art 'безпредметно', онда не

читај, не поправљај, не критикуј, него га онако какво је пошљи, па куд пукло да пукло (233).

„Несмишљена непосредност“ оно је чему Предић тежи и сам, те тако у последњем писму у књизи, упућеном Славку Предићу, завршава своје писање следећим речима: „Сад сам Ти доста напричао онако како ми је у овом моменту исцурило из пера. После ћутања од годину дана могао сам се задржати на много паметнијим стварима; али Ти ћеш бити задовољан и са овим редовима. Какви су да су, они су ипак један непосредан знак живота, и знак, да Те се увек радо сећа и да Те воли Твој Чика Урош“ (257). О непосредности и топлини у Предићевим писмима говори и начин на који писма завршава, тј. како сам себе ословљава и потписује.

Начин ословљавања посебно долази до изражаја у писмима Милану Савићу – и како Предић сам себе на крају именује, али и како ословљава Савића на почетку писма. Интересантно је пратити кроз књигу „развој“ тих обавезних елемената преписке. На почетку дописивања, 1896. године, Предић почиње писма Милану Савићу на следећи начин: „Врло штовани Господине“ и „Многоштовани Господине!“, да би га већ 1897. године називао „штованим и драгим пријатељем“. У једном тренутку уводни део писма нарочито је дуг: „Драги и уважени пријатељу и секретару, иначе доктору“, што је у контрасту са дужином самог писма. Овде, поред израза поштовања и пријатељства, примећујемо и призив добронамерне шале, што је знак нове блискости међу њима. У појединим писмима Предић ословљава пријатеља као доктора, при чему је титула некада написана великим почетним словом, а у неким случајевима малим. Каснијих година ословљавање је углавном уједначено, те Предић Милана Савића назива „драгим и штованим пријатељем“. У једном тренутку пак Предић одступа од тога и назива га „драгим доктором и братом“, а негде с краја 1900. године налазимо и сасвим блиско „Драги мој Мицо“. Уводни део писма од 20. септембра 1901. године најбоље показује начин на који се однос два пријатеља развија: „Драги Емиле, / Дозволи, да Те једанпут и тако зовем, како те зову они, који су ти по крвном и душевном сродству најближи“ (81). Писање личних заменица другог лица једнине и множине великим почетним словом константа је у Предићевим писмима. У наредном писму увод поново гласи: „Драги и врло штовани пријатељу мој“, али касније у преписци, без изузетка, Предић ословљава Милана Савића са „Драги Емиле“. Такав начин ословљавања и објашњење које проналазимо у писму из 1901. године, веома

сугестивно говори о блискости која се годинама постепено рађала између Уроша Предића и Милана Савића.

Са друге стране, Предић себе потписује као „поштујућег“, „оданог“, „најоданијег“, „захвалног“, „искреног“⁴, „преданог“, „поштоватеља“, „живомасца“, „шепртљановића“, „заврзана“, уз обавезан присвојни придев „Твој“ пре имена и презимена. У писмима Тихомиру Остојићу и Лази Костићу оваквих маштовитих именица у потпису нема, те писмо најчешће завршава уобичајеним „Твој Урош Предић“. У преписци са Аницом Савић и рођацима потписује се као „Чика Урош“. У свом маниру, уз дозу хумора, Урош Предић завршава једно писмо Милану Савићу на следећи начин:

‘Прими за љубав’ како веле наши туњави банањани, кад већ и сами почну осећати да су неке досадни; елем прими за љубав, и одговори што пре твоме / поштујућем те* малеру Урошу. / Поздрав свима Твојима. / * Као члан Књиж. одељ. имам право суделовати на усавршавању срп. језика. Опрости! (68).

Иако обојен иронијом, овакав крај писма од 27. августа 1899. одаје специфичност коју препознајемо и иначе у преписци Уроша Предића: потреба за суделовањем у колизији је с потребом за отклоном од било каквог вида учешћа. Читајући његова писма, чини нам се да се таква потреба јавља услед снажног осећаја неподобности, па и инфериорности. Оваква осећања манифестују се као претерана скромност, често тражење опроста, и страх од тога да ће пријатељи неким непажљивим делом или речју бити увређени, иако би таква реч могла бити изговорена, односно написана само нехотице. Па опет, Предић искрено учествује у раду својих пријатеља, и не либи се да, са великим тактом, изрази своје мишљење које њихов рад може учинити пријемчивијим. Такви су коментари на књижевна дела Милана Савића, таксативно наведене замерке за превод „Хамлета“ Лазе Костића, и мишљење о сликама и фигуринама синовца Славка.

Не сме се пак заборавити да Предић свесрдно учествује и у туђем болу. Ако изузмемо писма Анђи и Славку Предићу, где се уочава нежна брига за здравље својих ближих и даљих рођака, спремност да се учествује у туђем болу најјаснија је у једном писму Тихомиру Остојићу. Наиме, како Ненад Симић објашњава у фусноти, осујећена љубав између Остојића и Зоре Вучетић, ћерке др Илије Вучетића, фискала Матице српске и члана њеног

⁴ Интересантно је да је у напомени у загради поред „искреног“ забележено „без да се хвалим“.

Књижевног одбора, изазвала је многе полемике у Новом Саду. Ни Предић није остао равнодушан на љубавне јаде свог пријатеља, те му у писму које се налази на међи литерарног и философског пише о немоћи разума у „тајанственим процесима“ љубави. Иако је Предић сам био „заклети нежења“, писмо одаје утисак дубоког разумевања Остојићевог бола. Ни у једном тренутку не може се приметити да се Предић поставља изнад свог пријатеља, који је, по свему судећи, у свом писму деловао обесхрабрен до очаја. Свестан немогућности да утеша свог „побру“, како га назива, Предић пише необично писмо у којем Остојићу жели физичку снагу: „Нека би се смиловала тој несретној бољки, (јер морално се ниси показао доста јак, да је још у зачетку угушиш), па кад сретно испливаш из тог мутљага, да никад више не срљаш лакоумно у ружичаст али и бодљикав јарам ћудљивог Ероса. Ја те ни мало не осуђујем, ово нарочито наглашавам, због те твоје слабости, јер, ма да у њој нема ничег паметног, ипак је то нешто лепо и узвишено; па чак и и несретна љубав има својих неисказаних дражи“ (164–165). Како можемо видети, Предић своје пријатељу не повлађује, али га и не осуђује, и таква врста искрености примећује се и на другим местима у његовој преписци.

Ипак, утисак који преовладава у писмима Уроша Предића јесте утисак о његовој скромности. Како Ненад Симић правилно закључује, та скромност „није намештена да фасцинира једноставношћу, јер она скоро нечујно извири из плодова његових сликарских преокупација и намеће нам се силином своје неотклоњивости“ (2007: 265). „Какав Предић? трице!!“ узвик је у једном писму Милану Савићу који у најкраћем говори о начину на који је сликар самог себе доживљавао. Писмо Тихомиру Остојићу од 13. марта 1901. године веома пластично говори о снажном осећању професионалне и личне недовољности:

Осећајући то, и знајући своје ‘ја’ слабо и претрпано академским пртљагом, немам вере ни наде, да ћу икад моћи створити што би задовољило постулат сецесије, и за то ћу погнутом главом примати од сваког поуке, поводећи се овамо и онамо, без одређеног правца, без енергије, без одушевљења, јер нисам никака индивидуа, него сам прост сунђер, који с' једне стране упија, с' друге се цеди (168).

Љ. Поповић-Бјелица потврђује: „О својој уметности је био веома критичан, прескроман, и готово трагично свестан своје ситуације [...] Уопште, кроз читаву преписку провејава овај тон скепсе према сопственом

раду, прожете меланхолијом“ (2008: 932). Тако, на пример, Предић пише Тихомиру Остојићу октобра 1894. године: „[...] сустицајем разних прилика, којима је тешко ући у траг, постао сам оно што сам, тј. скоро ништа. Ја то тако дубоко и истински осећам, да ме сад већ никакав успех и никакова хвала не може разуверити, и то ми је до сада једина права и непобитна заслуга!“ (161). Себе као сликара доживљава као „ђака из задњих скамија“ (177), а у више наврата истиче како је Паја Јовановић већи уметник од њега. Однос према Паји Јовановићу, или, на пример, према Марку Мурату и Ивану Мештровићу, била би занимљива тема за засебно истраживање, а овде ћемо навести само један пример из писма Милану Савићу који показује потпуно одсуство уметничке сујете и малициозности када пише о свом колеги:

Читао сам о Паји Јовановићу у Бр. Колу Шта да ти кажем? О њему пишеш, а на мене мислиш? Ето мој суд. То није право. О њему си одвећ мало рекао, о мени и сувише. Кад ме мећеш уз Пају – можеш ме при том узносити колко год хоћеш – увек се осећам још мањи него што сам. Ја никад не бих метао врапца уз орла: то орлу не користи, а врапцу може да шкоди (111).

Пишући о Урошу Предићу, Коста Милутиновић бележи: „Већ је у више махова истицана потреба да сами ствараоци, сликари и вајари, чешће пишу и расправљају о разним уметничким проблемима, јер они, сасвим природно, најприсније разумеју психологију уметничког стварања и све тешкоће у савлађивању уметничке технике“ (1953: 162). Доминантна тема у Предићевим писмима свакако су питања уметности, и не само сликарске. Реч је о поетичким питањима која се тичу односа уметника и дела, настанка самог уметничког дела и односа уметника и публике. Предићева промишљања обухватају све ове поетичке проблеме, па се може без задршке рећи да читање његових писама отвара пут новом сагледању начина на који је наш сликар стварао. Бавећи се другим Предићевим писмима, упућеним уметници Вуки Велимировић, М. Јакшић записује оно што се може рећи о Предићевој преписци уопште: „Писма на најлепши начин осветљавају једноставну и чедну личност уметника. Читав његов свет била је уметност, и све што је за њу било везано. Тако су и ова писма у већини случајева и есеји о уметности“ (2012: 103). Близак основној структури постављене уметничке проблематике, он често песнички надахнуто пише о законитостима свог стваралачког процеса, избегавајући непотребно теоретисање. О томе врло

сугестивно пише Милану Савићу, као објашњење зашто одбија да изради једну жанр-слику:

Слике се не истресају из рукава. Ко то чини, па ма он био велик виртуоз као брат Паја Јовановић, никад не може створити нешто, што нас задовољава не само својом допадљивом површином, већ што продире у дубину душе, остављајући у њој трајан упечаток. А то се мора захтевати од сваког правога уметничког дела. За то оно мора најпре, под утицајем разних импресија и доживљаја уметникових, да се зачне у његовом срцу и уму, мора неко време да се носи, као дете у утроби, док не дозре да се роди као јасна идеја, која неодољивом силом хоће да се оствари. Тада уметник мора да ствара, не чекајући наруџбине, не тражећи Мецену, не мислећи на продају слике, па чак не водећи бриге ни о том, хоће ли имати сутра хлеба. Тако постале слике, па ма оне биле и светитељске, јесу и остају уметничке чак и онда, када им техничка израда није савршена и беспрекорна, или када не налазе никаква одзива од стране публике или критике која се поводи 'духом времена', модом и – новцем (130–131).

Иако се у овом исказу чини да у Предићевом схватању уметничког поступка надахнуће (ентузијазам) има превласт над вештином и радом (tehne), друга писма откривају да је његово виђење знатно сложеније. У појединим писмима помиње како слике светаца ради „по шаблону“, што код њега значи да се већ сасвим извештио у таквом уметничком задатку, док у једном од писама Милану Савићу објашњава како фијаско слике Светог Јована, намењене адвокату Милану Давидовцу, разуме као грешку своје технике: „Ја га себи тако тако замишљам, и само моја техничка неспособност може да ми смета, да нисам кадар израза дати својој замисли“ (37). Предић се, дакле, не одриче лако своје идеје, што води до полемика са публиком. Слика је као претерано реалистичка враћена аутору, а он у више писама Милану Савићу – који је, како видимо из Предићевог одговора, такође видео Светог Јована као „исувише натуралистичког“ – размишља о другом поетичком проблему: о односу уметника, односно његовог дела, и публике.

Неки од најзанимљивијих редова у књизи *Сликарево перо* управо су они посвећени рецепцији Предићевог дела. Тумачећи укус публике, он се дотиче важних елемената сваког уметничког рада. Врло је разрађен суд о међусобном утицају уметничког дела и критичара, односно гледаоца: „Ја у опште не верујем, да слике могу све оно изразити, што болећиви и духовити

критичари, и један врло мали део публике у њима виде. Слика даје само импулс (пардон, импулаз!) који је истина све јачи, што је слика боља; али тек од гледаоца зависи шта ће он све у њој видети. И у самој природи исти појави чине на разне темпераменте и разне мозгове врло разне утиске“ (15). Нешто даље, у истом писму Милану Савићу, наставља о томе: „Па нек рекне који сликар или ма који уметник, да је са свим поуздан, да ће његово дело пробудити у свакоме оно, што је он хтео да изрази“ (16). У другом писму упућеном такође Савићу, уочава се да Предић врло добро разуме колико је публика значајна за сваког уметника: „Морам да упознам ширу публику са својим радом, јер шта је вајде писати о њему, кад га нико не види. Хвалити се може сваки, и исто тако и кудити. Најбоље је, оставити свету, нека суди сам, или ако то не уме, а оно бар дати му прилике, да прочитану критику очигледном наставом научи разумети“ (22). Негативну рецепцију слике светог Јована подноси тешко, али достојанствено. О томе пише Милану Савићу у више наврата:

Често пута изопачен укус или недовољна спрема гледалаца приписује исте недостатке баш самом уметнику. Сваки верује у себе, у непогрешивост свога суђења, – кад се дакле један уметнички објекат њима не свиди, није ништа друго могућно, но то: да тај објекат не ваља, да је дакле уметник погрешно. Нико и не помишља, ни на крај памети, да је помало могуће и то: да и свезнајућа п. т. публика може кад кад преварити (36).

На другом месту одговара на примедбе које су му упућене за портрет Милана Савића:

Публика, то је множина, маса. Та маса може бити добро васпитана, опште образована и милостива; али увиђавна никад, јер јој не достаје стручна спремна. [...] И ако одушевљење није опште, и ако има замерке, ипак на дну ствари има нечег одвећ ласкавог по мене, нечег, што се не опази одмах, него се тек измед редова даје прочитати, а то је: да нико не рече, да то нисе Ти!! (69).

Приметно је како је Предић у ранијим својим писмима, поглавито упућеним Милану Савићу, ведрији и спремнији на шалу. Тако је и када говори о публици, чије критике му свакако задају главобоље: „Та за бога, публика ме плаћа, од њене милости живим; пружам јој умрљано платно за скупе новце, – не, не – био бих незахвалан. За то велим: Живела публика! /

Изјави маломе Ђурици Давидовцу моје најтоплије симпатије. Ах, да ми је такове публике!“ (73). У писмима синовцу Славку, након проживљена два светска рата, Урош Предић осетно је резигниран и заморен. Такав је и по питању своје уметности, иако не престаје са радом све до смрти:

То је рад по дужности, а не више онај рад по нагону, како је то било одавне, пре него што ћу почети да молујем свеце у које нико не верује, па често ни онај, који слику поручује. Изгледа ми онда и тај мој посао исто тако бесмислен и бескористан, као и она дерњава на позорници. Зашто сам ја осуђен да целог века забрљавам лепа и чиста платна? – и да се дајем зато награђивати. Па, напослетку, и све остало што се ради, посматрано са извесне висине или можда низине, и из извесне даљине, из даљине старости и сусталости, – изгледа узалудно, – не води ничему ако не у Нирвану, што је исто (201).

Урош Предић ипак задржава бистрину духа и способност да о виђеном и проживљеном размишља јасније, и осећа дубље, него многи његови савременици. Иако у писмима откривамо да Предић нема слуха за модерне сликаре, „који из жеље за оригиналношћу губе сваки контакт са логиком“ (Симић 2007: 277), у многоме је он испред свог времена и зато његове речи данас звуче готово пророчки. У писмима Славку Предићу такви моменти су чести. Обојене меланхолијом, његове речи опомињу и нагоне на размишљање. Тако је и у писму Славку од 22. јануара 1933. године:

Механика је убила стару уметност, она уопште убија све што је некад имало вредност као израз појединца и његове душе. Она убија и малог занатлију, ситног земљорадника, убија некадњи идиличан живот, убија равнотежу између производње и потрошње, убија индивидуе и ствара аутомате без срца, убија народе спремајући страховите оргије смрти. Тихо блаженство, ако га је уопште кадгод било у ширим размерама, пропало је једанпут за свагда, да уступи место немиру, јурњави без циља, вечитом незадовољству са оним што је ту и тражењу нечег новог. Сви нешто траже, јер су изгубили себе (243).

Способност да посматра и анализира промене у своме окружењу сврстава Уроша Предића у ред ретких сликара који су успели са изузетном литерарном вештином да забележе и појасне природу тих промена.

Преписка коју Урош Предић предано води већину свог живота покушај су и онога који пише, и онога који на писма одговара, да се сачува

интегритет личности и не постане само *аутомат без срца*. Његова писма чине интимитети, изражени властитим животом и делима, и из њих „избија један чврст став који је исувише личан да би се могао наметнути као принцип“ (Симић 2008: 273). У томе и јесте њихова лепота. Када пише о уметности, изостају филозофске поставке са претенциозним естетичким догмама или канонизована сликарска решења (в. Симић 2008: 273). Када пише о људима, било да су то његови пријатељи, колеге сликари, критичари било публика, из његових писама извире дубоко разумевање људске слабости и тиха помиреност са светом у којем Предић најчешће налази своје место само осамљен, и урођен у своју уметност. Више пута у писмима налазимо потврде да наш сликар није желео да буде штампан: „Штампање приватних писама ни после пишчеве смрти не ваља; а за живота му ни толико. [...] Не штампајте дакле приватна писма ни од великана, а камо ли од оваквих пигмеја као што сам ја, који сам сав скроз избушен осећајем свога ништавила, што но вели Шилер“ (76–77). Ипак, нешто касније у писму Милану Савићу признаје да би у његовим писмима могло бити и нечега што се допада, а то су непосредност и оригиналност. Без штете по њиховог творца, а на велико уживање читалаца, Ненад Симић је одабрао и приредио писма која чине да се читалац сложи са судом Косте Милутиновића да је „за жаљење што Предић није чешће узимао перо у руку“ (1953: 166). Многе су могућности за културолошке и књижевно-језичке анализе писама Уроша Предића, а поједине импулсе за будућа тумачења дали смо и у овом приказу. Од духовитих поређења до озбиљно размотрених поетичких питања, материјал који је после много година доспео до јавности драгоцен је за једно ново посматрање уметникове личности и дела. На крају свог коментара и сажете Предићеве биографије, Симић пише о могућностима рехабилитације „тога песника боја, филозофа и човека који је својом уметничком заоставштином потврдио да се душа може и бојом приказати“ (2008: 278). Његова рукописна заоставштина пак показује нам да је уметник умео душу исказати и пером. Сагледавањем различитих нијанси у његовим писмима, пружа се прилика за још један вид рехабилитације нашег великог уметника.

ИЗВОР

Симић, Ненад. 2007. *Сликарево перо, писма Уроша Предића*. Београд: Библиотека града Београда.

ЛИТЕРАТУРА

- Јакшић, Милан. 2012. „Писма Уроша Предића“. *Анали огранка САНУ у Новом Саду*, бр. 8. 103–104.
- Милутиновић, Коста. 1953. „Урош Предић као преводилац Дантеа“. *Зборник Матице српске за друштвене науке*, св. 6. 162–166.
- Милутиновић, Коста. 1990. „Из кореспонденције са Урошем Предићем“. *Рад војвођанских музеја*, св. 32. 155–166.
- Поповић-Бјелица, Љубица. 2008. „Сликар и перо“. *Летопис Матице српске*, год. 184, књ. 481, св. 5. 931–934.
- Симић, Ненад. 2007. „Коментар и сажета биографија уметникова“. У: Симић, Ненад. *Сликарево перо, писма Уроша Предића*. Београд: Библиотека града Београда.
- Ђоровић, Љубица. 2007. „О извору текста“. У: Симић, Ненад. *Сликарево перо, писма Уроша Предића*. Београд: Библиотека града Београда.

Sanja P. Perić

LITERARY IDENTITY OF UROŠ PREDIĆ: NENAD SIMIĆ, *PICTURER QUILL*,
LETTERS OF UROŠ PREDIĆ

Summary

The work deals with letters by Uroš Predić addressed to the greats of Serbian literature and culture, in which the painter's literary gift is discovered. A personal linguistic sensibility, authentic sensibility, and an unusual dose of humor, portray Uros Predić as a writer whose letters deserve the status of a work of art. Based on extracted examples from selected letters in Nenad Simić's book *The Painter's Quill, the letters of Uros Predić*, we will show how the literary identity of the great Serbian painter is built upon language games, skilful comparisons and reflections at the border of literature and philosophy. The method of close reading distinguishes the main elements of correspondence, which not only reveal the literary talent of Predić-correspondent, but also include views on the problems of his artistic creation. Predić himself recognizes originality and immediacy as features of his letters that could appeal to the readership, and on the basis of a more detailed literary-linguistic analysis, he finds an interesting blend of melancholy and fine irony in relation to the world and life. Uroš Predić's relation to those with whom he has been corresponded for many years is the topic of a separate piece of work, with the focus on his correspondence with Milan Savić. The aim of the paper is to highlight the neglected domain of Predić's artistic creation, which can be stimulating for future literary-critical studies.

Key words: letter, correspondence, literature, language games